

<http://doi.org/10.31861/pytlit2023.108.129>

УДК 821.111(73)

КОРДОН ЯК ФАКТОР МЕКСИКАНО-АМЕРИКАНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Світлана Чернишова

orcid.org/0000-0003-0284-2001

sveta.chernyshova@gmail.com

*Кандидатка філологічних наук, доцентка, докторантка
Кафедра теорії та історії світової літератури
Київський національний лінгвістичний університет
Вул. Велика Васильківська, 73, 03150, м. Київ, Україна*

Анотація. Осмислена динаміка формування мексикано-американської ідентичності з моменту закінчення війни між Мексикою та США у 1848 році. Проведення нового кордону між країнами спричинило нівеляцію культури та традицій тих мексиканців, які залишилися на територіях, підконтрольних новій владі. Поступова насильницька державна політика проти місцевих, які намагалися вберегти не лише свої ранчо і матеріальні статки, а й духовні практики, спричинила ситуацію примусової історичної амнезії. Нові хвилі еміграції, зумовлені складними політичними та економічними умовами в Мексиці, сильно впливали як на тих мексиканців, які здавна проживали на етнічних землях, так і на самих мігрантів, змушених асимілюватися і жити за законами «білого світу». Лише у середині ХХ століття радикалізація політичних руху Чикано/а зумовила перегляд ідентичності американців мексиканського походження. Кордон як розмежувальна лінія, що не просто розділяє дві країни, але й роздвоює внутрішній світ самих мексиканців, які проживають у США, сигніфікує їхній бордерний стан, приналежність до двох світів, двох культур, двох способів буття. Звідси він функціонує як спосіб оприявлення гібридної ідентичності.

Ключові слова: кордон; мексикано-американська ідентичність; історичний наратив; колективна травма.

Кордон і прикордонна ідентичність визначають реалії буття багатьох мексиканців, які живуть по обидва боки лінії розмежування; відповідно, ці складові оприсутнені на різних рівнях мексикано-американської літературної традиції. Приєднання територій північної Мексики до США у середині XIX століття стало тим травматичним досвідом, що визначив шлях формування окремого варіанта спільноти – мексикано-американської – та її нової культурної репрезентації. Концепт кордону, пише Маріо Гарсія, це – символ і реальність мексикано-американців, який перед кожним новим поколінням ставить одні й ті самі питання: «Що означає бути мексиканцем у США? Як реагувати мексикано-американцям на масову міграцію мексиканців? До якої міри практикувати і зберігати мексиканську культуру й ідентичність? Яка природа емоційного зв'язку з Мексикою?» (García 1985: с. 195–196). Відтак кордон для мексиканської, як зрештою і кожної колективності, має символічну значимість, через яку вербалізується низка здавна поставлених, але й до сьогодні не розв'язаних проблем. При цьому кожна нова генерація намагається відповісти на них у свій спосіб, акумулювавши досвід попередніх поколінь і при цьому перебуваючи у полі дії двох полюсів: крайнього націоналізму та цілковитого інтеграційного пориву.

Кордон як лінія фізичного розподілу простору між США та Мексикою набував різної політичної інтенсивності, але ніколи не зникав ні зі свідомості, ні з дебатів про міграцію. Кірк Бовман у процесі аналізу сучасних реалій кордону між двома країнами акцентує корупцію та нелегальний бізнес, що «стали можливими через розбіжності в законодавстві двох країн, яке регулює сексуальні та ігрові розваги, а також торгівлю алкоголем» (Bowman 2008: с. 270). Нині, в еру найінтенсивніших глобалізаційних процесів, кордони, зокрема і між Мексикою та США, все ще є тими реаліями, що спричинюють тисячі смертей, скалічених доль, крайніх принижень людської гідності, а також нагадують про бажання спільнот відгороджуватися від сусідів.

Критичне осмислення кордону завжди набувало різного рівня зацікавлення у гуманітаристиці. Незважаючи на теперішню політичну риторику про те, що політико-географічні розмежування стають дедалі більш прозорими, варто звернути увагу на низку

міграційних криз, що переживають і Європа, і США в останні роки. Війни і конфлікти спонукають людей полишати свої домівки у пошуках безпечного життя. Сьогодні через кровопролитну війну в Україні, яку веде росія, мільйони українців змушені залишати терени Батьківщини. Складна ситуація і на мексикано-американському кордоні, де жителі центральноамериканських держав (Гондурас, Гватемала, Сальвадор) очікують місяцями на те, щоб їм відчинили двері до США. У Європі, зокрема у Великій Британії, нелегальна міграція, що відбувається через перетин Ла-Маншу громадянами з Албанії чи Руанди, сягла небачених досі масштабів. Кордон залишається тією перепорою, що нагадує бідним мігрантам про їхню неприналежність до забезпеченого світу.

Дослідження кордону в контексті міграційних криз посідає чільне місце. З іншого боку, розмежування оприсутнюється і в художніх текстах, де змальовано міграцію. Як зазначають Джебесус Беніто і Ана Марія Манзанас,

Кордони і лінії (фізичні і наративні), подібно до національних гімнів, надають країнам і нам самим певних обрисів, відповідно до яких ми живемо. Вони територіалізують наш спосіб думання, наше світобачення, і забезпечують параметри, у межах яких ми відчуваємося у безпеці (Benito and Manzananas 2002: с. 1).

У дослідженнях (Anzaldúa 1987, Arteaga 1997, Saldivar 1997, Pratt 1992, Giroux 1992, Jay 1997, Johnson and Michaelson 1997, Barkan and Shelton 1998, Bass 1999, Lauter 2001, Aguirre et al. 2000, Soto 2000) про кордон, які релевантні для нашої статті, мова йде про те, що сьогодні на основі тих текстів, які написані про розмежування, є підстави стверджувати про формування окремої теорії кордону. Така теорія, стверджують Дж. Беніто і А. М. Манзанас, вимагає нового підходу до літератури та культури, а саме йдеться про підхід до «прикордоння» (*boderlands*), який дестабілізує великий наратив кордону. Концепт «прикордоння» спонукає до ревізії розуміння літератури і культури як завершених проєктів, замкнених у собі й ізольованих від будь-яких впливів. Натомість акцентується визнання їх постійного діалогу та взаємодії (дет. див. Benito and Manzananas 2002: с. 2–3). Перетини та трансгресії кордону спричинюють розкріпачення культур від вузьких рамок

етноцентризму чи націоцентризму. Простір між культурами та літературами став методологічним і географічним місцем для виклику та переформування меж знань та конвенційних дискурсивних дихотомій. Прикордоння це – лімінальний простір, де можливим стає метизація, гібридизація та змішування. У цьому ж контексті варто переглянути й епістемологію самого кордону, в якій закладена двозначність, а саме: відмежування і діалог. Дехто з дослідників (дет. див. Aguirre, Quance and Sutton 2000: с. 6) пропонує залучити до дискусії ідею порогу як місця, у якому кордон переходить сам себе. «Якщо кордон розуміти як лінію, уявну чи реальну, яка розмежовує два простори, то поріг відчиняє, дозволяє перехід з одного простору в інший» (Aguirre, Quance and Sutton 2000: с. 6). Зі свого боку Марі Луїз Пратт пропонує термін «контактні зони» (дет. див. Pratt 1992: с. 6), а Каролін Портер у статті «Що ми знаємо – це те, що ми не знаємо: перекроюючи карту американських літературних студій» описує свій погляд на кордони і прикордоння як «поля культурної сили» (Porter 1994: с. 510).

Завдання цієї статті полягає в окресленні кордону як реального та уявного простору, що визначає процеси формування ідентичності мексикано-американців та її (ідентичності. – С. Ч.) репрезентації в художніх текстах.

Мексикано-американська війна і перерозподіл територій після неї роз'ятрили історичну рану у відносинах двох країн, що до сьогодні залишається незагоєною. Як спостерігає Лазаро Ліма, «приєднання великого масиву мексиканських територій до США у 1848 році спричинило стан, який можна зрозуміти як інституціоналізовану культурну амнезію мексиканців» (Lima 2007: с. 24). Адже, продовжує далі дослідниця, їхня мова, культура, традиції, релігія були заперечені і не посіли належного місця ні в правовому, ні в академічному, ні в повсякденному дискурсах. Імператив культурного забуття, продиктований владою США, мав на меті стерти мексиканську присутність у будь-якому форматі і в будь-якому місці. Цей імператив був відчутний відразу після підписання договору Гвадалупе-Ідальго, коли сенатор Південної Кароліни Джон Келхун (John Calhoun, 1782–1850) заявив:

Ми завжди бажали приймати до себе лише вільних представників білої раси. Інкорпорування Мексики є першим випадком приєднання індіанської раси; адже більшість мексиканців мають індіанське походження, а решта – змішані з іншими племенами. Я протестую проти цього. Наш уряд це – уряд білої раси. Це буде велика помилка, якщо ми вважатимемо представників іспанської Америки рівними з білими (Lima 2007: с. 25).

Зневажливе ставлення, дискримінація і знищення культури та побуту мексиканців передано у народних оповіданнях і баладах середини ХІХ століття, які вважаються першими зразками мексикано-американської літератури.

Маріо Гарсія виокремлює три визначних періоди в історії відносин між двома країнами, під час яких найгостріше поставало питання лінії розмежування в контексті формування колективності мексикано-американців. Перший, відомий як ера імміграції, стосується масового напливу мексиканців до США на початку ХХ століття, зумовленого Великою депресією. Нові мігранти сильно змінили структуру суспільних відносин у країні поселення. Дослідник зазначає, що на той час іммігранти і біженці з Мексики заповнили іспаномовні поселення на південному заході США. Вони поширювали свої культурні практики і побут. Після аналізу публікацій у тогочасній газеті “La Opinión” М. Гарсія підсумовує, що прибульці з Мексики не вважали території, куди вони прибули «колишньою Мексикою», вони мали відчуття, що перебувають у чужій країні. На відміну від представників пізнішого руху «Чикано», які інтерпретували південний захід США як окуповану територію Мексики (дет. див. García 1985: с. 198). Для мігрантів початку століття це були землі навіки втрачені і тому своє перебування у США вони розглядали як тимчасове. М. Гарсія коментує:

Більшість мексиканців були переконані, що вони незабаром повернуться до *la patria*, лишень трохи накопичать грошей, а тим часом політична ситуація стабілізується на батьківщині. Тобто вони уявляли «мексиканську мрію», а не «американську». Звідси, перетин кордону ставав актом не розриву з національністю та культурою, а наполегливим їх збереженням (García 1985: с. 198).

Крім того, велика іспаномовна діаспора та близькість до Мексики робили мексиканську еміграцію відмінною від тієї ж європейської, що теж відбувалася на початку ХХ століття. З іншого ж боку, неготовність мексиканців приймати американські стандарти викликала більше негативізму до них, аніж до європейців. Причому в уявленні американців ті, які щойно прибули з етнічної батьківщини, і ті, які здавна жили на території колишньої Мексики, становили єдину расову групу.

Мексиканські політичні сили в США підтримували тих, які прибували, і наголошували, що після повернення репатріанти «внесуть новий елемент в мексиканську політику, якого їй так бракує, – толерантність» (García 1985: с. 198). З іншого боку, узагальнює М. Гарсія, тогочасні газети застерігали новоприбулих, щоб ті не піддаватися американізації, не переймали американські смаки і поведінку. Примітно, що у прикордонних мексиканських містах і містечках асиміляція відбувалася досить інтенсивно і проявлялася як на рівні архітектури, так і на рівні музики, танців, і навіть «жування гумки» (García 1985: с. 201). Адже американський стиль життя вважався тими, хто жили за межею кордону, чимось кращим і вищим. Відтак через його наслідування нові послідовники американізації сподівалися, що в такий спосіб теж стають цивілізованішими і менш провінційними. Страх перед асиміляцією спонукав багатьох по обидва боки кордону вдаватися до риторики збереження ідентичності, і єврейський досвід часто використовувався як приклад протистояння зоднаковінню. Зокрема, йшлося про заснування національних центрів, інституцій, видань, бібліотек, шкіл і фондів. Мова, музика, мистецтво мали, на думку тогочасних митців, стати тими живильними джерелами, які б підтримували і зміцнювали колективну ідентичність. Тут теж доречно провести паралель із Гарлемським ренесансом, коли пошанування негритянської музики, негритянської англійської і негритянської церкви дали основу для формування образу Нового негра (дет. див. Шимчишин 2010).

Другий період, який М. Гарсія називає мексикано-американським, охоплює 1930–1960-ті роки. Це час, коли колишні мігранти здобули освіту і зайняли впливові позиції в американському суспільстві і, відповідно, переосмислили свою

спільноту як американську мексиканського походження. Це час формування політичних організацій (The League of United Latin American Citizens (LULAC), The American G.I. Forum, The Spanish-Speaking Congress, The Asociacion Nacional Mexico-Americana (ANM)), які заявили вголос про рівні громадянські права та рівні можливості, а також заперечили мігрантську самосвідомість: «Шукаючи своє місце в американському суспільстві, мексикано-американці наполягали на плюралістичному світогляді, що дав би їм змогу бути американськими громадянами і при цьому зберігати своє етнічне походження» (García 1985: с. 206). Для цього періоду нехарактерне мріяння про повернення назад до Мексики. Боротьба проти расової сегрегації та зневажливого ставлення до мексиканців визначала контекст життя їхніх спільнот. Багато зусиль було спрямовано на політичну та економічну інтеграцію мексиканців.

Період під назвою «Чикано» припадає на 1960–1970-ті роки і відзначається мілітаризмом, радикалізмом і агресивною політикою з боку американців мексиканського походження. У часі рух корелює із Рухами за громадянські права, протестами проти війни у В'єтнамі, другою хвилею фемінізму, низкою національних та етнічних відроджень. «Чиканос заперечували політику пристосування та підлаштовування і, заохочені визвольними змаганнями Третього світу, закликали до політичного та культурного самовизначення» (García 1985: с. 214). Актуалізувавши міфологему втраченої батьківщини на південному заході – Ацтленд (земля ацтеків) – вони наполягали на відродженні давніх забутих культурних кодів. У 1970-х роках націоналістична ідеологія Чикано інтегрувала у себе ще й робітничу. Рух мав метою викриття американської колоніальної політики не лише на теренах південного заходу, а й по той бік кордону. М. Гарсія підсумовує зміст тогочасної провідної газети “Sin Fronteras”, яка виражала ідеї чиканос: «“Sin Fronteras” тлумачила війну проти Мексики як колоніальне завоювання, яке уярмило мексиканців. Часопис підтримував думки таких істориків, як, наприклад, Рудольфо Акунья, які поширювали теорію внутрішньої колонізації, щоб пояснити становище чикано» (García 1985: с. 216). При цьому колонізованими виявилися сторони по обидва боки кордону. Наполягання на одній ідентичності, мексиканській, незалежно від

місця проживання, спричинило поступовий відхід від таких маркерів, як мексикано-американці чи чикано, і натомість вживання просто «мексикано». Переосмислювалася й нелегальна міграція, що, на думку тодішніх діячів, зовсім не була протизаконною: «Для мексиканців міграція означає заселення земель, що відібрали у них внаслідок завоювання 1848 року» (García 1985: с. 218). Така позиція спонукала до закликів про легалізацію тих, які незаконно перетнули кордон.

Мексикано-американська література, як й ідентичність, – явища відносно нові. Джон Моран Гонзалес стверджує, що сторіччя приєднання Техасу до США, яке американська влада гучно відзначала у 1936 році, стало тією точкою відліку, з якої почалося активне формування мексикано-американського дискурсу. Святкування важливої для Америки події, приєднання Техасу у 1836 році, стало відліком не лише прописування великого наративу здобуття незалежності від Мексики, а й расовізацією репрезентацій мексиканців як найбільшої перепони для формування нової англо-техаської ідентичності і як джерела всіх суспільних лих. Дж. Гонзалес вважає, що відзначення сторіччя приєднання Техасу стало початком кристалізації нової ідентичності – мексикано-американської (дет. див. González 2009: с. 2), яка оприявилася у колективній свідомості через новостворену естетичну форму – мексикано-американську літературу. Інша дослідниця, Ховіта Гонзалес, вважає 1936 рік початком політичного та естетичного «переродження людей мексиканського походження у мексикано-американців, які борються за громадянські права у парадигмі американського націоналізму, прикрашеного культурним плюралізмом» (цит. за González 2009: с. 2). Цей період Х. Гонзалес називає «Ренесансом американо-мексиканського прикордоння», коли вигартовувалася бінарна ідентичність. До того часу, як стверджує дослідниця, серед громадян США мексиканського походження не було й згадки про такі концепти, як подвійна ідентичність, двокультурність чи помежовість. Про дескриптивне оприсутнення мексикано-американців або мексикано-американської літератури в тій формі, в якій вони функціонують до сьогодні, на той час не було мови. Натомість етнічні мексиканці наполягали на своїй відмінності, на збереженні своїх культурних практик і мови.

До початку ХХ століття більшість людей мексиканського походження, які були громадянами США, вважали себе “*ricos mexicanos*”. Дж. Гонзалес підкреслює, що в тогочасних піснях-баладах (“*the corrido*”) оспівується жорстоке протистояння між “*mexicanos*” і “*los americanos*” (дет. див. González 2009: с. 3), при цьому підкреслюється наріжна різниця між культурою мексиканського героя і його англо-американського антагоніста. У баладах йшлося про соціальну та етнічну дискримінацію. Довгий час тєхасо-мексиканці залишалися незручним нагадуванням про трагічні події американо-мексиканської війни, а далі були «інтерпольовані до американської націоналістичної ідеології як расово та гендерно марковані суб’єкти, які перебувають у легальному дискурсі громадянства, але існують за межами домінантної національної суб’єктності» (González 2009: с. 2). Хоча вони були громадянами США, їхні права та свободи, зокрема щодо самовизначення, часто обмежувалися або вважалися такими, що не заслуговують уваги. Тогочасні утиски й упослідження схожі до тих, які використовувалися щодо афро-американців (дет. див. Шимчишин 2010).

Образ мексикано-американської колективності відсутній і в літературі кінця ХІХ століття, написаній англійською мовою митцями мексиканського походження. Травми, яких завдало приєднання колишніх мексиканських територій до США внаслідок Договору Гвадалупе-Ідальго (1848), викликали відразу серед населення до англо-американців, а також неготовність і небажання визначати себе через ризик, тобто мексикано-американці. І от лише після 1936 року маємо сугестування думки про подвійну ідентичність. Початкове навіювання ідеї гібридності розпочалося з використання ідеї американського транскультуралізму, білінгвальної освіти, виробництва літератури та історії. Формування білінгвального мексикано-американського суб’єкта інтенсифікувалося із заснуванням Ліги об’єднаних латино-американських громадян (The League of United Latin American Citizens, LULAC) та низки мексикано-американських груп, організованих у 1929 році, які відстоювали громадянські права. Через друковані органи цих організацій поширювалися політичні і художні тексти про бікультурну мексикано-американську ідентичність. Твори тогочасних

письменників, які писали у руслі ідеологеми бікультурності, з готовністю публікували на шпальтах “The LULAC News”, зазначає Дж. Гонзалес. Далі дослідник продовжує, що формування мексикано-американської суб’єктності відбувалося значною мірою як відповідь на усталену і стереотипну мексиканську Іншість (дет. див. González 2009: с. 6).

Історія як механізм формування будь-якої колективності теж відіграла важливу роль. Зокрема, з 1890 років у шкільні програми введений предмет Історія Техасу, «як головне вираження англо-техаської влади і знання вона вибудовувала ідеологічну страту, що легітимізувала практику вищості білих, яка своєю чергою конституювала базу англо-техаської суб’єктності» (González 2009: с. 8). Нова мексиканська ідентичність через ризику протиставлялася стереотипам мексиканців, яких зображали як лінивих, невихованих, ласих до легкого життя і зосереджених на травматичному минулому. Натомість англо-техасці змальовувалися як відкриті до діалогу, цивілізаційного поступу, зорієнтовані на майбутнє і готові до засвоєння демократичних цінностей американського суспільства. Травма від поневолення, внаслідок якого були знищені цілі ранчо і тисячі мексиканців лінчували, продовжувала жити як пам’ять, так й ідентичність техасо-мексиканців. Як пише Дж. Гонзалес: «Англо-техасці тероризували техасо-мексиканських землевласників і змушували їх за безцінь продавати свої землеволодіння, або ж навіть задарма віддавати їх» (González 2009: с. 13). Таке примусове знедолення, коли заможні мексиканці Техасу перетворювалися на бідних заробітчан, а також етнічні чистки та масові убивства, що відбувалися впродовж другої половини ХІХ століття, закарбувалися в пам’яті і не сприяли налагодженню комунікації між групами.

Ситуація не надто поіпшилася і на початку ХХ століття. Дж. Гонзалес описує процес підготовки до святкування сторіччя приєднання Техасу як примусового з боку влади. Мануель Гуттьєрез Кастаньєда, редактор іспаномовної газети “La Voz”, що видавалася у Сан-Дієго, закликав мешканців активніше долучатися до організації визначної події для кожного техасця (дет. див. González 2009: с. 12). Однак мексикано-техасці не сприймали расових порядків, що насаджувала американська влада, і не підтримували її. Для виявлення свого протесту вони організували у Сан-Дієго німий

спротив святкуванню, до якого так щиро закликала державна пропаганда.

Окрім варіанта історичного наративу, насадженого владою США, значну роль у становленні нового виміру мексикано-американської ідентичності відіграла модернізація та модерністська фрагментованість і алієнованість. Власне модерністський проєкт центрування індивідуалізму дисонував із намаганнями збудувати монолітну нову колективність, актуальність якої особливо загострилася у контексті протистояння між техасо-мексиканською риторикою та англо-техаською. Трансформації у мексикано-техаській спільноті на початку ХХ століття спричинені прокладанням залізниці у 1904 року. Внаслідок цього «закінчилася економічна ізоляція регіону, а також настав кінець мексиканського стилю життя як прикордонного, що тривало впродовж більш ніж п'ятдесяти років після приєднання Техасу до США» (González 2009: с. 15). Крім того, залізницею приїхали тисячі білих американців, що прискорило перерозподіл земель, а також політичної влади і робочої сили. Влада майже повністю перейшла до білих американців, які витіснили на маргінес колишніх власників ранчо, і це також інтенсифікувало расову сегрегацію. Практика расового розмежування поширилася по всьому південному Техасу, за винятком таких прикордонних міст, як Бравнсвілл та Ларедо, де старі еліти та бізнесмени займали ключові позиції. Загалом, техасо-мексиканці перебували в економічній залежності від білих і були соціально та політично безправні. На початку ХХ століття це спровокувало часті заворушення і бунти проти влади білих. Найвідоміший радикальний рух "El plan de San Diego", основним завданням якого було досягнення незалежності мексиканцями по усьому південному заході США і знищення англо-американської влади. Кінцева мета полягала у визволенні Техасу, Аризони, Нью-Мексико, Каліфорнії та Колорадо і проголошення їх самостійними мексиканським республіками. Крім того, активісти планували повернути території корінним народам, зокрема апачі (дет. див. González 2009: с. 16 – 17).

Творчість техасо-мексиканських письменників початку ХХ століття центрувалася навколо кількох проблем, а саме: бордерний модерн, расове упослідження техасо-мексиканців,

знедоленість колишніх власників ранчо, демонізація мексиканців, приниження їхніх культурних практик. Щодо питання бордерного модерну, то воно постало як результат стрімкої модернізації Півдня, що збіглася із загальним технічним поступом кінця ХІХ – початку ХХ століття. Однак, якщо для багатьох західноєвропейських країн та північних штатів вона стала продовженням покрокового цивілізаційного поступу, то для глибоко провінційних і технічно мало розвинутих південних штатів, як і для багатьох східноєвропейських країн, модернізація мала шоківий і травматичний ефект. Часткова заміна людської праці машинами, мобільність та миттєве поширення інформації змінили не лише простір людського буття, а й світовідчуття людини, звичної до розміреного, неспішного і прогнозованого трибу життя. Більше того, сам спосіб думання про світ і алгоритми життя у ньому вимагали нових наративів. Таким чином, тогочасна мексикано-американська література виявилася затребуваною у плані нового пояснення світу і локалізації колективної ідентичності мексикано-американців та надання їй нової дорожньої карти. Загострилися питання про те, як далі рухатися тим, хто ідентифікували себе як мексикано-американці, але реалії їхнього життя змінилися. Чи варто протистояти тотальній американізації і як вберегти автентичну культуру? Ця ситуація прямо корелює із афро-американською спільнотою того часу, коли поступово назрівають умови для народження концепту Нового негра.

Як зазначає Дж. Гонзалес, історичний проєкт мексикано-американської літератури, створений у 1930-х роках, мав значний вплив на її подальший розвиток. Апелюючи до епістемологічного та реального насилля над тєхасо-мексиканцями, а також змальовуючи його (насилля. – С. Ч.) легітимізацію у панівному дискурсі, «тєхасо-мексиканські письменники початку ХХ століття створили парадигму культурної критики, що сьогодні оприявнюється у літературі Чикано/а» (Gonzalez 2009: с. 198). Бордерна суб'єктність супроводжувала мистецтво мексиканців, які живуть у США, упродовж усього ХХ століття. Титульним текстом у цьому плані став текст Глорії Анзальдуї “Borderlands/La Frontera: The New Mestiza” (1987), який, на думку Дж. Гонзалеса, «репрезентує трансформацію щодо творення суб'єктності, яка охоплює

багатожанровість, багатомовність, багатокультурність і політемпоральність репрезентації» (Gonzalez 2009: с. 199). Г. Анзальдуа критикує англо-американський расизм, але не залишає осторонь і глибоко патріархальні структури мексикано-американського суспільства. Звертаючись до реальності і метафори кордону між двома країнами, письменниця наполягає на тому, що ця травма залишається все ще неопрацьованою. Адже навіть її власна ідентичність як мексикано-американки у сьомому поколінні все ще закорінена на минулих трагедіях між спільнотами. Цю думку підсилює і відома метафора письменниці: «Американо-мексиканський кордон – це *es una herida abierta*, де Третій світ намагається прорватися до Першого, але натомість стікає кров'ю» (Anzaldua 1999: с. 25). Г. Анзальдуа змальовує кордон як відкриту рану на тілі двох Америк, як небезпечну територію, де формуються помежові суб'єктності. Дж. Гонзалес узагальнює, що письменниця «реконфігурує історію південного Техасу як насилля державної влади над тілами різної статі та раси, які сформувалися на помежів'ї» (Gonzalez 2009: с. 200). Отже, історія все ще болить і кровоточить; мексиканці й американці ще мають працювати для відновлення продуктивного діалогу.

Зауважимо, що з другої половини ХХ століття американські письменники мексиканського походження дедалі настирливіше прагнуть до стирання кордонів, до омовлення ідентичності, що уґрунтована не на опозиційності двох світів: американського та мексиканського, а на їхньому синкретизмі. Персонажі художніх текстів Бж. А. Саенса, М. Лонгорії, О. Кезареса набувають транскультурних вимірів. При аналізі творчості Річарда Родрігеса В. Рахнянський доходить висновку, що для останніх романів митця характерна плюралістична (гібридна) ідентичність. Зокрема, йдеться про процес транскультурної метизації:

Родрігес пропонує застосовувати його (процес. – С. Ч.) для інтерпретації демографічних змін у країні, вказуючи на дедалі вищий відсоток у ній різноманітних етнокультурних груп. За автором, вагомий внесок у розуміння, визнання й прийняття новітньої американської ідентичності зробили і продовжують робити іспаномовні американці. Родрігес переконує читача, що Сполучені Штати, аби стати «більш американськими», мають звернути увагу на

ставлення Латинської Америки до расового питання, наводячи приклад існування великої кількості назв для варіантів біологічних схрещувань: «mestizo, castizo, alvina, chino, negro tomo, atras, morisco, canbujo, albarrasado, tente en el aire, canpa mulato, coyote, vorsino, lobo...» (Рахнянський 2019: с. 9–10).

Думку про гібридність мексикано-американської літератури підтримує й А. Советна (дет. див. Советна 2009)

Прагнення вербалізувати результат поєднання двох світів визначає творчість і Луїса Альберто Урреа. У центрі його роману «Будинок розбитих ангелів» – долі мексиканців та їхніх нащадків, які виростили у США. Поколінневий розрив, що зумовлений реаліями історії та особистого досвіду, поступово стирається, коли головний персонаж роману Л. А. Урреа перед смертю нарешті усвідомлює, що життя вносить свої корективи і його діти не можуть уникнути впливу американського суспільства. Їхня транскультурна самість становить новий формат американської реальності, де змішуються не лише долі окремих людей, які представляють два боки кордону, а й поступово стираються межі, які позначали відмінності й різниці.

Рахнянський, В. (2019). *Модель формування етнічної ідентичності в літературі Чикано: варіант Річарда Родрігеса*. Автореферат дисертації кандидата наук. Київський національний лінгвістичний університет, 20 с.

Советна, А. (2009). *Творчість Ани Кастілло в контексті літератури чикана*. Автореферат дисертації кандидата наук. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 20 с.

Шимчишин, М. (2010). *Гарлемський ренесанс (історія, теорія, поетика та афро-американська самість)*. Тернопіль: Підручники і посібники, 319 с.

Aguirre, M., Quance, R. A. and Sutton, P. C. (eds.) (2000). *Margins and Thresholds: An Enquiry into the Concept of Liminality in Text Studies*. Madrid: Gateway Press, 92 p.

Anzaldúa, G. (1999). *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco: Aunt Lute Books, 251 p.

Arteaga, A. (1997). *Chicano poetics: Heterotexts and hybridities*. Cambridge: Cambridge University Press, 185 p.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511549311>

- Barkan, E., and Shelton, M.-D. (eds.) (1998). *Borders, exiles, diasporas*. Stanford : Stanford University Press, 340 p.
- Bass, R. (ed.) (1999). *Border texts: Cultural readings for contemporary writers*. Boston : Houghton Mifflin, 690 p.
- Benito, J. and Manzananas, A. M. (2002). Border(lands) and Border Writing: Introductory Essay. In: Benito, J. and Manzananas, A. M. (eds.). *Literature and Ethnicity in the Cultural Borderlands*. Leiden : Brill, pp. 1–21. https://doi.org/10.1163/9789004334281_001
- Bowman, K. (2008). The US-Mexican Border as Locator of Innovation and Vice. In: Ganster, P. and Lorey, D. E. (eds.). *The U.S.-Mexican Border Into the Twenty-first Century*. Lanham : Rowman & Littlefield, pp. 269–284.
- Garcia, M. T. (1985). La frontera: The border as symbol and reality in Mexican-American thought. *Mexican Studies/Estudios Mexicanos*, vol. 1, no. 2, pp. 195–225. <https://doi.org/10.2307/1052036>
- Giroux, H. A. (1992). *Border crossings: Cultural workers and the politics of education*. New York : Routledge, 258 p. <https://doi.org/10.1177/002205749217400110>
- González, J. M. (2009). *Border Renaissance: The Texas Centennial and the Emergence of Mexican American Literature*. Austin : University of Texas Press, 259 p. <https://doi.org/10.7560/719781>
- Jay, P. (1997). *Contingency blues: The search for foundations in American criticism*. Madison : University of Wisconsin Press, 221 p.
- Johnson, D. E. and Michaelson, S. (1997). *Border theory: The limits of cultural politics*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 266 p.
- Lauter, P. (ed.) (2001). *From Walden Pond to Jurassic Park: Activism, culture, and American studies*. Durham : Duke University Press, 288 p. <https://doi.org/10.1215/9780822380474>
- Lima, L. (2007). *The Latino Body: Crisis Identities in American Literary and Cultural Memory*. New York : New York University Press, 231 p. <https://doi.org/10.18574/nyu/9780814765074.001.0001>
- Porter, C. (1994). What We Know That We Don't Know: Remapping American Literary Studies. *American Literary History*, vol. 6, no. 3, pp. 467–526. <https://doi.org/10.1093/alh/6.3.467>
- Pratt, M. L. (1992). *Imperial eyes: Studies in travel writing and transculturation*. London : Routledge, 257 p.
- Saldívar, R. (1997). *Border matters: Remapping American cultural studies*. Berkeley : University of California Press, 251 p. <https://doi.org/10.1525/9780520918368>
- Soto, I. (ed.) (2000). *A Place that is Not a Place: Essays in Liminality and Text*. Madrid : Gateway Press, 154 p.

BORDER AS A FACTOR OF MEXICAN-AMERICAN IDENTITY

Svitlana Chernyshova

orcid.org/0000-0003-0284-2001

sveta.chernyshova@gmail.com

Department of Theory and History of World Literature

Kyiv National Linguistic University

73 Velyka Vasylkivska str., 03150, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article explores the dynamics of the formation of Mexican-American identity since the end of the war between Mexico and the United States in 1848. The establishment of a new border between the two countries resulted in the leveling of the culture and traditions of those Mexicans who remained in the territories under the control of the new government. Gradual and coercive state policies against locals who tried to preserve not only their ranches and material possessions but also their spiritual practices, caused a situation of forced historical amnesia. New waves of migration, caused by complex political and economic conditions in Mexico, had a significant impact on both those Mexicans who had long lived on ethnic lands and the migrants themselves, who were forced to assimilate and live according to the laws of the “white world”. It was only in the mid-20th century that the radicalization of the Chicano political movement sparked the beginning of a reconsideration of the identity of Americans of Mexican origin. The border, as a dividing line, not only separates two countries but also splits the inner world of the Mexicans who live in the United States, signifying their border state, belonging to two worlds, two cultures, and two ways of being.

Keywords: border; Mexican-American identity; historical narrative; collective trauma.

References

- Rakhnyanskyi, V. (2019). *Model' formuvannia etnichnoi identychnosti v literaturi Chykano: variant Rycharda Rodrihesa* [The Model of Ethnic Identity Formation in the Chicano Literature: Richard Rodriguez's Variant]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kyiv National Linguistic University, 20 p. (in Ukrainian).
- Sovietna, A. (2009). *Tvorchist' Any Kastillo v konteksti literatury chykana* [The Works of Ana Castillo in the Context of Chicano Literature]. Extended abstract of Candidate's thesis. Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, 20 p. (in Ukrainian).
- Shymchyshyn, M. (2010). *Harlems'kyi renesans (istoriia, teoriia, poetyka ta afro-amerykans'ka samist'* [The Harlem Renaissance (history, theory, poetics, and African American identity)]. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 319 p. (in Ukrainian).

- Aguirre, M., Quance, R. A. and Sutton, P. C. (eds.) (2000). *Margins and Thresholds: An Enquiry into the Concept of Liminality in Text Studies*. Madrid : Gateway Press, 92 p.
- Anzaldúa, G. (1999). *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco : Aunt Lute Books, 251 p
- Arteaga, A. (1997). *Chicano poetics: Heterotexts and hybridities*. Cambridge : Cambridge University Press, 185 p.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511549311>
- Barkan, E., and Shelton, M.-D. (eds.) (1998). *Borders, exiles, diasporas*. Stanford : Stanford University Press, 340 p.
- Bass, R. (ed.) (1999). *Border texts: Cultural readings for contemporary writers*. Boston : Houghton Mifflin, 690 p.
- Benito, J. and Manzanias, A. M. (2002). Border(lands) and Border Writing: Introductory Essay. In: Benito, J. and Manzanias, A. M. (eds.). *Literature and Ethnicity in the Cultural Borderlands*. Leiden : Brill, pp. 1–21.
https://doi.org/10.1163/9789004334281_001
- Bowman, K. (2008). The US-Mexican Border as Locator of Innovation and Vice. In: Ganster, P. and Lorey, D. E. (eds.). *The U.S.-Mexican Border Into the Twenty-first Century*. Lanham : Rowman & Littlefield, pp. 269–284.
- Garcia, M. T. (1985). La frontera: The border as symbol and reality in Mexican-American thought. *Mexican Studies/Estudios Mexicanos*, vol. 1, no. 2, pp. 195–225. <https://doi.org/10.2307/1052036>
- Giroux, H. A. (1992). *Border crossings: Cultural workers and the politics of education*. New York : Routledge, 258 p.
<https://doi.org/10.1177/002205749217400110>
- González, J. M. (2009). *Border Renaissance: The Texas Centennial and the Emergence of Mexican American Literature*. Austin : University of Texas Press, 259 p. <https://doi.org/10.7560/719781>
- Jay, P. (1997). *Contingency blues: The search for foundations in American criticism*. Madison : University of Wisconsin Press, 221 p.
- Johnson, D. E. and Michaelson, S. (1997). *Border theory: The limits of cultural politics*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 266 p.
- Lauter, P. (ed.) (2001). *From Walden Pond to Jurassic Park: Activism, culture, and American studies*. Durham : Duke University Press, 288 p.
<https://doi.org/10.1215/9780822380474>
- Lima, L. (2007). *The Latino Body: Crisis Identities in American Literary and Cultural Memory*. New York : New York University Press, 231 p.
<https://doi.org/10.18574/nyu/9780814765074.001.0001>
- Porter, C. (1994). What We Know That We Don't Know: Remapping American Literary Studies. *American Literary History*, vol. 6, no. 3, pp. 467–526.
<https://doi.org/10.1093/alh/6.3.467>

- Pratt, M. L. (1992). *Imperial eyes: Studies in travel writing and transculturation*. London : Routledge, 257 p.
- Saldivar, R. (1997). *Border matters: Remapping American cultural studies*. Berkeley : University of California Press, 251 p.
<https://doi.org/10.1525/9780520918368>
- Soto, I. (ed.) (2000). *A Place that is Not a Place: Essays in Liminality and Text*. Madrid : Gateway Press, 154 p.

Suggested citation

Chernyshova, S. (2023). Kordon iak faktor meksykano amerykans'koï identychnosti [Border as a Factor of Mexican-American Identity]. *Pitannâ literaturoznavstva*, no. 108, pp. 129–146. (in Ukrainian).
<http://doi.org/10.31861/pytlit2023.108.129>

Стаття надійшла до редакції 17.03.2023 р.

Стаття прийнята до друку 29.04.2023 р.